

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

MARDİN İLİ ÇOCUK YUVALARI, YETİŞTİRME YURTLARI, ÇOCUK VE GENÇLİK MERKEZLERİ VE YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULLARI İNCELEME RAPORU

23. DÖNEM 5. YASAMA YILI
2011

Rapor, Komisyonun
06.01.2011 tarihli
toplantısında kabul
edilmiştir.

Komisyon raporlarına, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/index.htm>
adresinden ulaşabilirsiniz.

Adres: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 06543 Bakanlıklar-ANKARA

Tel: 0 312 420 5406 – 420 5399 **Faks:** 0 312 420 5394

E-posta: insanhaklari@tbmm.gov.tr

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

I-BASLANGIC

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23. dönem 4. yasama yılı, 14 Ocak 2010 tarihli 35. toplantısında, *Çocuk Yetiştirme Yurtlarında, Çocuk Yuvalarında ve Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde* incelemelerde bulunmak amacıyla, AK Parti İstanbul Milletvekili Mustafa ATAŞ, AK Parti Kırklareli Milletvekili Ahmet Gökhan SARIÇAM, AK Parti Denizli Milletvekili Mithat EKİCİ, CHP Denizli Milletvekili Ali Rıza ERTEMÜR, MHP İzmir Milletvekili Şenol BAL ve DSP İstanbul Milletvekili Ayşe Jale AĞIRBAŞ'tan oluşan bir alt komisyon kurulmasını kararlaştırmıştır.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 11 Mart 2010 tarihli 36 ncı toplantısında, söz konusu alt komisyonunun çalışma alanını Milli Eğitim Bakanlığı Yatılı İlköğretim Bölge Okullarını (YİBO) da kapsayacak şekilde genişletmiştir. Söz konusu Alt Komisyon, 23 üncü dönem 5 inci yasama yılında da çalışmalarına devam etmiştir. Bu kapsamda Alt Komisyon, Mardin ilinde bulunan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na (SHÇEK) bağlı bazı kuruluşlarda ve Mazıdağı ilçesinde bulunan YİBO'da incelemelerde bulunmuştur.

Komisyonla Mülkiye Başmüfettişi Mehmet FİRİK ile Komisyon Uzman Yardımcısı Abdussamed SİĞİRTMAÇ eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, söz konusu kuruluşlarla ilgili herhangi bir başvuru olmaksızın re'sen bu konuda çalışma kararı almıştır.

III. İNCELEMENİN AMACI

Alt Komisyon; yurt çapında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na (SHÇEK) bağlı çocuk yuvaları, çocuk yetiştirme yurtları ve çocuk ve gençlik merkezlerini ziyaret etmek, bu kuruluşların fiziksel şartları ve personel durumları başta olmak üzere yaşam koşullarını incelemek, uygulamaların mevzuata uygunluğunu kontrol etmek, kuruluşlarda bulunan çocuk ve gençlerle görüşerek olası şikâyetlerini dinlemek, özellikle kayıp çocuklar başta olmak üzere SHÇEK'e bağlı kurumlardan izinsiz ayrılanlarla ilgili olarak, kurumlar arasındaki koordinasyonun nasıl sağlandığını araştırmak, kuruluş personeline çocuk haklarına ve kurumda bulunan çocukların

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

gelişimine yönelik uygun hareket etme konusunda duyarlılık oluşmasına katkı sağlamak, olası sorunları tespit etmek ve iyileştirici çalışmaların gerçekleşmesi için alınacak tedbirleri belirlemek amacıyla kurulmuştur. Yine benzer amaçlar güdülerek inceleme kapsamına Yatılı ilköğretim Bölge Okulları da alınmıştır.

IV. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Komisyon oluşturmuş olduğu Alt Komisyon marifetiyle gerçekleştirdiği incelenmesinde;

- a) Valilik, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü ve İl Jandarma Komutanlığı'ndan inceleme amacına yönelik bilgi almak,
- b) Kuruluşların fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlem yapmak üzere yerinde inceleme yapmak,
- c) Kuruluşlarda yaşayan çocuk ve gençlerle, ilgili personelin bulunmadığı ortamda görüşmelerde bulunmak, yöntemini uygulamıştır.

V. İLGİLİ MEVZUAT

- 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu
2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu
5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu
Çocuk Yuvaları Yönetmeliği
Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik
Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
Çocuk Suçları ile Mücadele Yönetmeliği
Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş,
Görev ve Çalışma Yönetmeliği
1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu
222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu
Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

VI. İNCELEMELER

Alt Komisyonumuz, Mardin iline yaptığı ziyarette ilk olarak, Valilik makam odasında Vali Sayın Hasan DURUER ile görüşmüştür. Sayın DURUER; Mardin'in değişmekte olan çehresinden il genelinde yapılan çalışmalar ve projelerle ilgili bilgi vererek bahsetmiş ve şehrin sosyal yapısına değinmiştir. Toplumsal yapının kapalılığı ve aile içi sorunların devlete intikal etmeden çözülmek isteniyor olmasının karşılaştıkları en büyük sorun olduğu Sayın Vali tarafından belirtilmiştir.

Görüşmenin ardından Valilik toplantı salonunda, Sayın Vali DURUER'le beraber Sosyal Hizmetler İl Müdürü, İl Milli Eğitim Müdürü, İl Emniyet Müdürlü ve İl Jandarma Komutanı Yardımcısı'ndan oluşan heyet, sunumları ile Alt Komisyonumuzu bilgilendirmiştir.

1. İl Sosyal Hizmetler Müdürü Fevzi HAMİDİ'nin Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

- İlde *Musa Cihaner Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu*¹ Müdürlüğü ve 13–18 Yaş Kız Grubu Bakım Ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü ve 4 özel kreş ve bakımevi bulunmaktadır.

- Musa Cihaner Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu Müdürlüğü'nde 2828 sayılı Kanun çerçevesinde ilgili mahkeme tarafından haklarında korunma kararı alınan beden, ruh, ahlak gelişimleri tehlikede 0-18 yaş arası çocuklar barındırılmaktadır.

- 117 kayıtlı çocuktan 91'i fiilen kuruluştaki kalmaktadır. Kasım 2010 itibariyle hizmet görmekte olan 0-12 yaş grubundan 35 çocuk, 13-18 yaş grubundan 56 çocuk bulunmaktadır. 0-12 yaş grubundaki çocuklar suça karışmış olanlarla olmayanlar ayrımı yapılmadan aynı yerde barındırılmaktadır.

- 10 kişi kapasiteli 13–18 Yaş Kız Grubu *Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi* Müdürlüğü'nde halen 12 kız çocuğu rehabilite edilmektedir. Söz konusu Merkez; duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını giderilmesi amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlanması, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin

¹ Kurumda barındırılan çocuklara ilişkin ayrıntılı bilgi EK1'de yer almaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi kapsamında 13–18 yaş arası kız çocuklarına hizmet sunulması amacıyla açılmasına karşın, elde olmayan sebeplerden dolayı bu kuruluşa; suç işlemiş veya suça yönelmiş, madde kullanım alışkanlığı olan, ağır derecede psikiyatrik sorunlu, şahsi güvenlikleri tehlikede bulunan, cinsel istismara uğramış, fuhşa sürüklenen, sosyal rehabilitasyona ve tedaviye ihtiyaç duyan ve uyum sorunu yaşayan kız çocukları da alınmaktadır. Ancak mecburiyetten ötürü birlikte barındırılan iki grubun etkileşimiyle birlikte olumsuz hayat tecrübelerinin aktarımı gibi pek çok olumsuzluğun önüne geçmek için imkânlar ölçüsünde gerekli tedbirler alınmaktadır.

- 2010 yılı Ayni Nakdi Yardım Bütçesi 1.103.000 TL olup, bu bütçenin %15’i Bilge Köyü’ndeki hakkında koruma kararı verilen çocuklara ödenmektedir. 2010 yılı Kasım ayında İl Müdürlüğünden nakdi yardım alan çocuk sayısı 309 iken başvuru sayısı 2500’ü aşkındır. Dolayısıyla mevcut ANY bütçesi oldukça yetersiz kalmaktadır. “Eve Dönüş Projesi” kapsamında ANY ile çocuk yuvasında kalan 14, kız yurdunda kalan 7 çocuk ailesi yanına gönderilmiştir.

- Ailelere maddi yardım yaparak çocukların aileleri yanında barınmalarını temin etmek çok daha olumlu sonuçlar vermektedir. Kurumlarımız ailenin verdiği eğitimi, terbiyeyi yeterli derecede verememektedir. Ailelere yardım yapılarak çocukların aile sevgisi içinde yetişmelerinin sağlanması aynı zamanda ekonomik açıdan da daha caziptir. Kurumdaki bir çocuğun devlete ortalama maliyeti 1,500 TL iken, ayni nakdi yardımda eğitim ve giyim yardımları dâhil bir çocuğa ortalama 350 TL verilmektedir.

- Evlat edindirme hizmetleri kapsamında Kasım 2010 tarihi itibariyle toplam 16 korunmaya muhtaç olan çocuk aileler tarafından evlat edinilmiştir. 3 yaşını aşmış çocuklara evlat edinme konusunda talep olmazken, 0 (sıfır) yaş grubuna talep oldukça yüksektir.

- Müdürlüğe evlat edinmek için başvuruda bulunan ve işlemleri devam eden toplam 3 aile bulunmaktadır. Evlat edinme talebi kabul gören ve evlat edinmeye uygun çocuk bekleyen 2 aile bulunmaktadır. Evlat edinen ve yanına evlat edinmeye uygun çocuk yerleştirilip hukuksal işlemleri devam eden 2 aile bulunmaktadır.

- Kadın Konukevi’nin en büyük hususiyeti olan bulunduğu yerin kimse tarafından bilinmemesi şartının Mardin’de karşılanmasının pek mümkün olmaması

Mardin İli Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk ve Gençlik Merkezleri ve Yatılı İlköğretim Bölge Okulları

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

nedeniyle Mardin’de Kadın Konukevi bulunmamaktadır. Bu nedenle sığınma talebi ile başvuruda bulunan kadınlar SHÇEK Genel Müdürlüğü’nün uygun gördüğü illere gizlice nakledilmektedir (Şimdiye kadar bu şekilde 73 kadın yerleştirilmiştir). Ayrıca sığınma talebinde bulunan kadınların okuma yazma dahi bilmiyor olması onların bir işte istihdamı önünde ciddi bir engel olarak durmakta ve kurumlara mağdurelerin aileleri ile sulh edilmesi dışında çok geniş bir alan bırakmamaktadır.

- Huzurevleri İle Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri, ihtiyaç duyulmadığı için İlde bulunmamaktadır. Müdürlüğe başvuran yaşlılar (başvuru sayısı 14) SHÇEK Genel Müdürlüğü’nün uygun gördüğü illere nakledilmektedir.

- Özürlü bakım hizmetleri kapsamında, kişi başı 544,44 TL ödenmekte olup, Kasım 2010 tarihi itibarıyla 4756 özürlüye yardım yapılmıştır. Ayrıca, evde bakım hizmetinden yararlanmak istemeyip Özürlü Bakım Merkezlerine yerleşmek isteyen özürlü vatandaşlar da bulunmaktadır.

- Sağlık Kurulu Raporu uygun olup Müdürlüğe evde bakım ücreti için başvuranların işlemleri iki ay içinde gerçekleşmektedir. Kasım 2010 tarihi itibarıyla bu yönde yapılan ve işlemleri devam eden müracaat sayısı 163’tür.

- 40 kişi kapasiteli Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi, Toplum Merkezi ve Aile Danışma Merkezi (Sosyal Hizmetler Rehabilitasyon Merkezi) ve Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinin (Engelsiz Yaşam Merkezi) 2011 yılı içinde faaliyete geçmesi planlanmaktadır. Ayrıca özürlü evde bakım hizmetinden yararlandırılacak müracaatçılar için 9 İlçe Kaymakamlıklarında oluşturulan komisyonların daha sağlıklı bir ortamda çalışmalarını yürütülebilmesi için, Kaymakamlıklar bünyesinde Sosyal Hizmetler Bürosu oluşturulması planlanmaktadır.

- Çocukların maneviyat gelişiminin de önemli olduğu göz önünde bulundurularak kuruluşlarda din görevlisi kadrosu da oluşturulmalıdır.

- Mardin SHÇEK İl Müdürlüğü ve bağlı kuruluşları il merkezi ve 9 ilçede hizmet vermektedir. Bu ölçekte geniş bir alana hizmet veren Müdürlüğün toplam personel sayısı 30’dur. Sosyal çalışmacıların sayısı 2007 ve 2008 yıllarında 5 kişiyken, 2009 ve 2010 yıllarında 4 kişidir. Toplam iş yükü düşünüldüğünde bu sayının oldukça yetersiz olduğu açıktır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- Özürlülere bakım yapanların -yılda bir kere- denetlenmesi hususu, personel eksikliğinden dolayı tam olarak yerine getirilememektedir. Ayrıca ilçelerde kaymakamlık nezdinde kurulan özürlü tespit ve bakım heyeti fahri olarak çalışmakta ve sürekli değişmektedir.

- Müdürlüğümüzün teşkilatlanmasına ilişkin de sorunlar yaşanmaktadır. İlçe düzeyinde teşkilatlanmamış olmamız, hizmetlerin yerine getirilmesini zorlaştırmaktadır. Genel olarak ülkemizde görülen sosyal hizmetlerin kurumsallaşması sorununun burada da yansımaları vardır. Sosyal hizmet kurumlarının belediyeye veya il özel idarelerine bağlanması gündeme gelmekte ve bu durum konuya ilişkin muğlâklığın sürdüğünü göstermektedir.

2. İl Milli Eğitim Müdürü Muhammet ÖZTÜRK'ün Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

- Mardin il genelinde toplam 9 adet YİBO bulunmaktadır. Mardin yatılı ilköğretim bölge okulları mevcut öğrenci sayısı ve kapasite durumu için bkz. EK2. YİBO'larda çalışan personel sayısı 323 öğretmen olmak üzere 566'dır.

- YİBO'larda genel olarak fiziki yönden çok büyük eksiklikler bulunmamaktadır. YİBO'ların çoğunluğunda koğuş sistemi bulunmaktadır. Bu konu bütçeyle ilgili olmakla beraber, çözüm için farklı projeler geliştirilmektedir.

- 12 yaşından önce bir çocuğun yatılı kalması pedagojik açıdan uygun olmamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın (2010–2011 eğitim yılı içerisinde) aldığı bir kararla ilk kademede (1 inci 5 inci sınıf) yatılılık uygulaması kaldırılmıştır. Yatılılık uygulamasının kaldırılması ile taşınalı eğitim sistemine ağırlık verilmiştir. Kız çocuklarının okullaşması taşınalı sistemin yaygınlaşmasıyla önemli nispette artmıştır.

- Kız çocuklarının okullaşmasını sağlamak için ayrıca kız meslek lisesi açılmaktadır (Şehir merkezindeki bir YİBO, ihtiyaç olmadığından kapatılarak kız meslek lisesine çevrilmiştir).

- İlköğretimlerde kız erkek oranı %46-%64 iken bu oran yatılı okullarda %33 kız %67 erkek şeklindedir. İlköğretimde kız çocuklarının okullaşmasında sorun bulunmazken (okullaşma %97 seviyelerinde) orta öğretimde bu oran %50'nin altındadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- Bölgenin mecburi hizmet bölgesi içerisinde yer alması nedeniyle YİBO'lara atanan öğretmenlerin çoğu yeni ve tecrübesiz olmaktadır. Bu sorun, üniversitelerle yapılan ortak çalışmalar ve eğitimler ile giderilmeye çalışılmaktadır.

- ÇATOM (Çok Amaçlı Toplum Merkezleri), Eğitim Gönüllüleri ve Gönüllü Eğitimciler YİBO'larda çeşitli çalışmalar yaparak burada bulunan çocukların sosyalleşmesine katkıda bulunmaktadır.

- Aile eğitimleri konusunda da pek çok çalışmalar sürdürülmektedir. 2009–2012 üç yıllık eğitim-öğretim yılını kapsayan “Anne Baba Eğitimi Projesi” ailede ve okulda şiddetin önlenmesini, sağlıklı nesillerin yetişmesini, rehberlik hizmetlerinin okul dışına da taşınmasını ve aile-okul yakınlaşmasını sağlamayı hedeflemektedir. Akademisyenler tarafından ildeki bütün rehber öğretmenlere “Anne Baba Eğitimi Nasıl Yapılır?” ve Uygulamalı Anne Baba Eğitimi” konulu 30 saatlik seminerler verilmiştir. Proje kapsamında gerçekleştirilen “Aile Eğitimi Seferberliği”nde İl genelinde 745 okuldan 28.134 veliye ulaşılmıştır. Anılan çalışmada, veliler tarafından yöneltilen; okul öncesi çağı çocukları ile ilgili sorular, okul çağındaki çocuklar ile ilgili sorular, ergenlik çağındaki çocuklarla ilgili sorular ve genel sorular cevaplanmış, bu dönemlerde çocuklara/gençlere nasıl davranılması gerektiği konusunda aileler bilgilendirilmiştir.

3. İl Emniyet Müdürlüğünün Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

- Çocuk Şube Müdürlüğü 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu kapsamına giren 0 – 18 yaş grubu korunmaya muhtaç olan, ihmal ve istismara maruz kalan, bulunan, evden veya bulunduğu kurumdan kaçan, Mülteci, Refakatsiz, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, oturduğu yeri haber vermekten aciz, Hakkında koruma ıslah veya tedavi tedbiri alınan, suça maruz kalan, suç işlediği şüphesi altında bulunan, kimliği tespit edilemeyen çocuklara yönelik olarak polis tarafından yürütülecek tüm hizmetleri düzenlemek ve gerekli önlemleri almaktadır.

- Çocuklarla ilgili olarak en fazla karşılaşılan adli problemler kasten yaralama, hırsızlık ve darp olmaktadır. Çocukların karıştıkları olayların dağılımı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. EK3.

- Söz konusu hırsızlıklar ufak çaplıdır ve esnafın dükkânının emniyetine çok dikkat etmemesinin de etkisi olmaktadır. Bunlarla birlikte emniyetin verilerine intikal

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

etmeyen aileler arası “barış çubuğu tüttürülerek” halledilen çocukların karıştığı pek çok adli olay da söz konusudur.

- Toplumdaki sorunların altında yatan nedenlerle ilgilenmeye çalışan Toplum Destekli Polislik Hizmetleri (temelde polis -halk ilişkilerini güçlendirmeyi hedef alan çalışmalar) kapsamında çocuklara yönelik pek çok faaliyet gerçekleştirilmektedir.

- Bu çalışmaların olumlu meyveleri özellikle Kızıltepe ilçesinde alınmıştır. Söz konusu ilçede kepenk kapatma olayları ve çocukların gösterilerde taş atması sona ermiştir.

- Mardin’de aile içi şiddet oldukça yaygındır. Enstest vakaları da zaman zaman olabilmektedir. Aile içi şiddete maruz kalan kadın, sadece kocası tarafından değil, kayınvalidesi ve eşinin kardeşleri tarafından da şiddete maruz bırakılabilmektedir. Bu konularda sorunun çözümü için kanaat önderleriyle görüşmeler yapılsa da henüz yeterli bir ilerleme sağlanamamıştır.

- İntihar edenler içinde kadınların oranı %90 civarındadır. Söz konusu intiharlar ilaç veya değişik kimyasallar kullanılarak gerçekleştirilmektedir.

- İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlıkları arasında imzalanan protokol ile okullarda güvenli eğitimin sağlanması için il merkezinde bulunan ilköğretim ve liselerin her birine 1 sorumlu amir 2 polis memuru irtibat görevlisi olarak atanmıştır. Bu çerçevede asayiş yönünden riskli okullar tespit edilmekte, gerekli tedbirler alınarak güvenli eğitim ortamı sağlanmaya çalışılmaktadır.

4. İl Jandarma Alay Komutanı Yardımcısı Dursun AKLAYA’nın Komisyonumuza yapmış olduğu bilgilendirmeye göre;

- Toplum baskısı nedeniyle köylülerden bilgi toplamak pek mümkün olmamaktadır.

- Kadın doğum hastanesi kanalıyla 21 kadının küçük yaşta evlendirilmeden dolayı cinsel istismara uğradığı tespit edilmiştir.

- Çocuklarda uyuşturucu kullanımına rastlanmazken (muhtemelen sosyal yapı ve aile etkisiyle) “bali, tiner” bağımlılarına rastlanabilmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

5. Mardin Valisi Sayın Hasan DURUER illerinde gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin, sunum aralarında yapmış olduğu değerlendirmelerde şu konulara değinmiştir:

- İnsanlarımız çocuklarına nasıl davranılması gerektiğini bazen bilememektedir. Eğitim almış insanlar olarak bizler dahi hangi tavrımızın çocuğa yönelik şiddet içerebileceğini hangisinin çocuğu “adam yerine koymamayı” netice vereceğini kestiremeyebilmekteyiz. Bu durum, şiddete eğilimi artırarak toplumda büyük sıkıntı yaratmaktadır.

- Toplumda “çocuğu adam yerine koymama” (özellikle kız çocukları için) meselesi çok daha yaygındır. Kız çocukları 13-14 yaşlarında evlendirilmekte ya da bir başkasına kuma olmaktadır. Kadınların (özellikle köylere gidildiğinde) yaklaşık %60’ı Türkçe konuşmayı bilmezken, okuma yazma bilmeme oranı da kadınlarda çok yüksektir.

- Ailelerin eğitimi konusunda ilimize Başkent Üniversitesi’nden gelen öğrenciler eğitim vermiştir. Söz konusu eğitimde erkek çocuklarının kız çocukları konuşurken ellerini kaldırıp susturmaya yeltendiği gözlemlenmiştir. Bu da ailede kadına yönelik tutumun sosyal hayatta çocukları da etkileyecek şekilde yansımış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Cehalet ve çok çocuklu kaynaklanan fakirlik, bölgedeki en önemli problem olarak belirmektedir. Hane başına düşen çocuk sayısı 7,8’dir. Bölgede bulunan az çocuklu memur aileler bu ortalamayı azaltmaktadır. Çocuk sayısının fazlalığı hırsızlık sorununu da tetiklemektedir.

- Kız çocuklarının orta öğretime devamı ile doğurganlık en az dört sene ötelenebilmektedir. Kız çocuklarının okuması her iki açıdan da önemlidir. Cehalet arttıkça çocuk sayısı artmaktadır.

VII. KURULUŞLARDAKİ İNCELEMELER

Bilgilendirme toplantısı sonrasında Alt Komisyonumuz, ilk olarak *Musa Cihaner Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu*’nda, ardından da Mazıdağı ilçesinde bulunan *Dark -Sürücü Çağdaş Yaşam Yatılı İlköğretim Bölge Okulu*’nda incelemelerde bulunmuştur.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

1. Musa Cihaner Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu İle İlgili Gözlem ve Tespitler:

Kurumun fiziki şartlarının genel olarak oldukça iyi olduğu gözlemlenmiştir. Perdeler, halılar ve odalardaki diğer mefruşatın çocukların yaşadığı bir mekân olduğunu belli edecek şekilde rengârenk olduğu görülmüştür. Çocukların kaldığı odalar ve genel olarak kuruluş oldukça düzenli ve bakımlıdır.

Heyetimiz, kurum yetkililerinin olmadığı ortamda, çoğunluğu ilköğretimin ikinci kademesine devam eden kız çocukları ile görüşmüştür. Çocuklara; kendilerine kurum görevlilerince nasıl davranıldığı, kurumda gördükleri eksiklik ve olmasını istedikleri şeyler, izledikleri film ve diziler, okudukları kitaplar ve ders durumları sorulmuştur. Çocuklar kurumda kendilerine iyi davranıldığını, yeni bir şey alınacağı zaman (odaya perde veya kendilerine elbise) birlikte mağazaya giderek kendi tercihleri doğrultusunda alındığını, ilde sinema olmadığı için sinemaya gidemediklerini ancak kurum salonunda film izletildiğini belirtmişlerdir. Kurum yemeklerinden memnun olduklarını dile getiren çocuklar, kendilerine bulundukları bölümlerdeki mutfaklarda yemek yapma fırsatının da sunuluyor olmasından mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Kurumdaki küçük çocuklarla ilişkilerinin çok iyi olduğunu, zaman zaman onlarla beraber vakit geçirdiklerini söylemişlerdir. Görüşülen çocuklardan ders notlarının iyi olmadığı da öğrenilmiştir. İlerde hangi mesleği tercih edeceklerine ilişkin soruya hemşire, savcı, eczacı ve edebiyat öğretmeni yanıtlarını vermişlerdir. “İlerde böyle bir kurumda çalışmak ister misiniz, böyle bir kurumda çalışmak iyi olmaz mıydı?” sorusunu çocuklardan sadece biri olumlu yanıtlamış, diğerleri görüş bildirmemiştir.

Özellikle 3 yaş altı çocukların, yabancılarla karşılaşmanın verdiği çekingenlikten uzak, oldukça cana yakın ve güler yüzlü oldukları, yabancı-tanidik ayırt etmeksizin insanlardan ilgi ve şefkat bekleyen tavırlar sergiledikleri görülmüştür. Örneğin, bu çocukların, kimin kucağında olduklarını umursamadan, bir şekilde kucağa alınmış olmaktan oldukça memnun oldukları gözlenmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

2. Mazıdağı İlçesi, Dark Sürücü Çağdaş Yaşam Yatılı İlköğretim Okulu İle İlgili Gözlem ve Tespitler:

Heyetimiz, Mardin ilindeki YİBO'lar ile ilgili incelemesini Mazıdağı ilçesinde bulunan Dark Sürücü Çağdaş Yaşam Yatılı İlköğretim Okulu'nda yapmıştır.

Heyet incelemesinde, ilk olarak okul müdürünün odasında okuldaki tüm öğretmenlerin de hazır bulunduğu bir görüşme gerçekleştirmiştir. Buna göre, okulun 1000 kişi kapasiteli olduğu, buna mukabil 451 mevcudunun 179'unun kız öğrenci 272'sinin erkek öğrenci olduğu, bunlardan 407 öğrencinin yatılı olarak kaldığı bilgisi edinilmiştir. Hâlihazırda 13 öğretmenin bulunduğu ve boş geçen dersin olmadığı, norm kadroya göre bulunması gereken 3 öğretmenin ise önümüzdeki atamada görevlendirileceğinin beklendiği belirtilmiştir. Okulda rehberlik öğretmenin olduğu, fakat askerliği nedeniyle ikinci döneme kadar rehberlik öğretmenin eğitim-öğretim faaliyetinde bulunamayacağı öğrenilmiştir.

Heyetimize, bir önceki eğitim döneminde mezun olan öğrencilerin tamamının orta öğretime devam ettiği (kız çocuklar dâhil), bu başarının çocukların aileleri ile görüşülüp ikna edilmesiyle sağlandığı bildirilmiştir. Ayrıca, okulun 24 dairelik lojmana sahip olduğu, bilgisayar gibi donanımlarda eksikliğinin bulunmadığı, yemeklerin ihale usulü ile temin edildiği (yemek için öğrenci başına devlet tarafından yapılan tahsisat 4 lira 20 kuruştur) bilgileri öğrenilmiştir. Sınıflarda ortalama 26-30 civarında öğrencinin eğitim gördüğü, başarı durumunun ise civardaki okullara göre iyi olduğu, önceki sene 64 son sınıf öğrencisinden 16'sının Anadolu Lisesine gitmeye hak kazandığı belirtilmiştir.

Okul müdürünün yapmış olduğu bilgilendirmenin ardından öğretmenlere okula ilişkin tespitleri sorulmuştur. Öğretmenlerin çoğu mesleklerinin daha başında olmakla birlikte, bulundukları YİBO'da 1 yıldan 23 yıla kadar değişik sürelerde hizmet etmiş olanlar yer almakta ve yine öğretmenler arasında görev yapmakta olduğu YİBO'dan mezun olanlar da bulunmaktadır.

Öğretmenlerle yapılan görüşmede; bazı öğretmenler, çocukların ailelerinden uzak kalmasının onları aile sevgisinden mahrum bıraktığını ve bu durumun psikolojik ve sosyal yönden de olumlu sonuçlar doğurmadığını ifade etmiştir. 23 yıllık meslek tecrübesine sahip öğretmenlerden biri ise, bölgedeki sosyal yapıdan bahsederek iki odalı küçük bir evde 10 veya üzeri kardeşle bir arada kalmakta olan ve ailesi tarafından

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

çobanlıkta ya da tarımda kullanılan çocukların okumaları açısından YİBO'ların oldukça faydalı olduğunu belirtmiştir. Aynı öğretmen devamla, eğitim ve öğretimin birbirini tamamlayan şeyler olduğunu, pek çok çocuğun tuvalet alışkanlığını dahi buradaki YİBO'da kazandığını; çocuklara evde anne, baba veya kendinden büyük başka biri tarafından “bugün okulda ne gördün?” diye sorulmadığını, “dersinde yardımcı olayım” denmediğini; çocuklara hafta sonu tatilinin sonrasında okula geldiklerinde “hafta sonunu nasıl geçirdin?” diye sorulduklarında da, çocukların çoğunlukla “keçi, koyun otlattım” cevabını verdiklerini dile getirmiştir.

Çocukların ailelerini tanımak ve okul-aile ilişkilerini arttırmak konusunda yapılanlar sorulduğunda, pek çok öğretmenin il bazında yürütülen aile eğitimi konusunda çalıştığı ve çocuk eğitimine dair velilerde farkındalık uyandırılması konusunda önemli sonuçlar alındığı ifade edilmiştir. Altı (6) kişiden oluşan okul komisyonunun, hem çocukların YİBO'ya gönderilmesi için iknada bulunmak, hem de velileri ziyaret maksadıyla dönem başından itibaren toplam on bir (11) köyü ziyaret ettiği belirtilmiştir.

Ayrıca velilerinin de okulu ziyaret etmelerinin sağlandığı, böylece pek çok kız çocuğunun öğrenci olarak kazandırıldığı belirtilmiştir. Ayrıca kızların okumaya ilgilerinin çok yüksek olduğu ve yapılan yarışmalarda ilk sırada çoğunlukla kızların yer aldığı söylenmiştir.

Okul öğretmenleri ve yöneticileri ile gerçekleştirilen görüşmenin ardından, YİBO gezilmiş ve öğrencilerle konuşulmuştur. YİBO'nun fiziki koşullarının yeterli olmadığı ve dersliklerin soğuk olduğu gözlemlenmiştir. Toplam 40 kişi civarındaki ikinci kademe öğrencileri ile yapılan görüşmede öğrencilere şikâyetleri sorulmuştur. Çocuklar aşağıdaki şikâyetlerini belirtmişlerdir:

1. Okulda verilen yemekler çok az, karnımızı doyuramamaktayız.
2. Okulda kaloriferler yanmadığından yatakhanelerde üşülmekteyiz.
3. Düzenli banyo yapma imkânına sahip değiliz.
4. Yemekhanedeki kaplar temiz değil, bardaklar deterjan kokuyor.
5. Sular soğuk olduğundan ellerimiz çatlıyor.
6. Etütlerde öğretmenlerimiz bulunmuyor.
7. Hastalandığımızda bize inanan olmuyor.
8. Köylerimize hafta sonları yürüyerek gidiyoruz, servisimiz yok.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

VIII. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Komisyonumuzun Mardin ilinde SHÇEK kuruluşları ve YİBO’da yapmış olduğu incelemelere istinaden hazırlanan raporun bu kısmı, ilk olarak olarak SHÇEK kuruluşlarına sonrasında YİBO’lara ilişkin değerlendirmeleri içermektedir.

1. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kuruluşlar Hakkında

Çocuklar; bağımlı yaşamları, gelişimsel süreçlerinin gerekliliği ve geleceğe yönelik büyük etki potansiyelleri nedeniyle bakım ve korunmaya gerek görülen nüfus grupları içerisinde en başta yer almaktadır. Çocukların ihtiyaç duydukları bakım ve korumayı kendi kendilerine sağlamaları mümkün değildir. Bir çocuğun en iyi bakılıp korunacağı yer kuşkusuz sağlıklı bir aile ortamıdır. Çocukların sağlıklı gelişimleri için ailelerinin bakım ve sevgisi oldukça önemlidir. Ancak aile içinde yaşanan ciddi sorunlar, anne babada ruhsal, zihinsel ve bedensel yetersizlikler gibi nedenlerle çocukların bu gereksinimleri karşılanamayabilir. Ayrıca anne baba ölümü ya da boşanması, fakirlik, aile tarafından reddedilme, terk edilme, kabul edecek bir yakınının olmaması gibi nedenlerle çocuk zaten aile dışında bırakılmış olabilir. Çocuğun aile dışında kalması ya geçici bir süreyle sınırlıdır veya başka çözüm yollarının bulunmadığı durumlarda, öz aile ortamında büyüme şansına sahip olamayan çocukların bakım ve koruma işini devletler üstlenmektedirler.

Çocuk koruma, “çocuğu kasıtlı olarak veya ihmal yoluyla verilen zararlardan korumak için sosyal hizmet uzmanları ve diğer profesyoneller tarafından gerçekleştirilen eylemler” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın vurguladığı temel noktaya bakıldığında; çocuk korumanın amacı, çocuğu kasıtlı ve kasıtsız her türlü ihmal ve istismardan korumaktır. “Korunmaya muhtaç çocuk” kavramı “kimsesiz ve yoksul çocuk” kavramından daha kapsamlıdır. Çünkü zaman içinde kimsesiz ve yoksul olmayan çocuğun da korunmaya muhtaç olabileceği görülmüş, çocukların ihtiyaçlarının yalnızca barınma, yiyecek, içecek olmadığı; bunların yanında çocukların sevgiye, özene de ihtiyaçları olduğu fark edilmiştir.

Korunmaya muhtaç çocuk, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu’nda; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

tehlikede olup; ana veya babasız veya ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip, fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmaktadır (Madde 3).

Medeni Kanun'a göre, çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse; hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri almak durumundadır. Bu Kanun'da, çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş halde kalırsa hakim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebileceği belirtilmektedir (Madde 346-347).

Görüldüğü gibi, çocukların korunmaya muhtaç olması öksüz, yetim, kimsesiz olma durumlarından daha geniş anlamlar içermektedir. Yani analı babalı olma hali, çocuğun korunmaya muhtaç duruma düşmesini her zaman engelleyememektedir. Aslında analı babalı olup da öksüz, yetim ya da korunmaya muhtaç duruma düşmenin çocuk açısından daha da zor bir durum olduğu söylenebilir. Çünkü gerçek anlamda öksüz ve yetimlerin toplumca kabullenilmeleri ve tanınmaları daha kolay olabiliyorken, aynı durumun analı babalı kimsesizler için sağlandığını söylemek zordur. Geçmişten bugüne ülkelerin karşı karşıya kaldıkları önemli sorunlardan biri, korunmaya muhtaç çocuklara iyi barınma, beslenme ve eğitim olanakları sağlanması olmuştur. Toplumlar, sahip oldukları olanaklar ölçüsünde bu çocuklara en iyi koşulları sağlayarak, onları geleceğe hazırlamaya çalışmaktadır. Çünkü gerekli beslenme, barınma ve eğitim olanaklarından yoksun çocukların, genellikle suça yönelme eğilimli oldukları görülmüştür.

Demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nde muhtaç duruma düşen çocukların sosyal sorunlarının önlenmesi ya da en aza indirilmesi devletin görevlerinin arasındadır. Bu konuda ülkemizde görev verilen kuruluşların başında şüphesiz Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü gelmektedir.

“Korunmaya muhtaç çocuklar” olarak nitelendirilen bu çocuklarımız, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 3. maddesinin (b) bendinde tanımlandığı üzere, beden, ruh, ahlak gelişimleri tehlikede olup;

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- 1- Ana veya babasız, ana ve babasız,
- 2- Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
- 3- Ana veya babası veya her ikisi tarafından terkedilen,
- 4- Ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklarımızdır.

Bu sınıflamada da görülmektedir ki; çocuklar ya başlarında ana baba olmamasından dolayı ya da ana babaları tarafından ihmal ve istismar edilmeleri nedeniyle korunmaya muhtaçtır.

Ayrıca, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun Tanımlar başlıklı 3. maddesi “korunma ihtiyacı olan çocuğu”; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk olarak tanımlamaktadır. Çocuk Koruma Kanunu tanımı biraz daha genişletmiş, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocukların korunmaya ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir.

“Suça sürüklenen çocuk” ise mezkûr Kanun’da, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk olarak tanımlanmaktadır.

Komisyonumuzun Mardin ilinde incelemelerde bulunduğu Musa Cihaner Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu’nda bulunan çocuklarımız, ilgili mahkeme tarafından, haklarında 2828 sayılı Kanun kapsamında korunma kararı alınan “korunmaya muhtaç çocuklar” ile haklarında 5395 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararı alınan “suç mağduru” ya da “suça sürüklenmiş olan çocuklar” dan oluşmaktadır.

Komisyonumuz incelemelerde bulunduğu SHÇEK kuruluşlarının fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin yapmış olduğu gözlem ve incelemelerde herhangi bir olumsuzluğa rastlamamıştır.

Çocukların kuruluşlara yerleştirilirken, sonrasında yaşanan kayıp vakaları başta olmak üzere, çeşitli durumlarda yapılacakları kolaylaştırmak üzere irtibat adreslerinin sağlıklı bir şekilde temin edilmesi gerekmektedir. Özellikle il dışından gelen çocuklar

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

açısından bu konuda sıkıntı olduğunun öğrenilmesi, iller arasındaki koordinasyonun artması gerektiğine işaret etmektedir.

Yine, çocukların kuruluşa kayıtlarının yapılması esnasında fotoğrafları çekilerek, diğer bilgilerle birlikte İl Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı ve İl Sosyal hizmetler Müdürlüğü'nün ortak kullanımında olan veri sistemine anında aktarılmalıdır.

Bir çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi için en uygun ortamı kendi ailesi temin edebilir. SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün bu doğrultuda önceliği aile yanında bakıma verdiği bilinmektedir. Bu bağlamda, yalnızca ekonomik nedenlerle koruma altına alınan çocuklar için, ayni nakdi yardım desteği ile aileleri yanında bakım ve kontrollerinin yapılması, bu uygulamanın teşvik edilerek kuruluşlarda barınmaya muhtaç çocukların sayılarının olabildiğince düşürülmesi yerinde olacaktır.

Korunma altına alınan çocuklar için kurum bakımının son çare olması politikası kapsamında koruyucu aile, ANY desteği ve evlat edindirme hizmetlerine ağırlık verilmelidir. Bu kapsamda, koruyucu aile hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik kamuoyunda farkındalık oluşturacak tanıtım kampanyaları ve eğitim çalışmalarına hız verilmeli ve başta devlet büyüklerinin ve diğer toplum önderlerinin desteğini alan çeşitli projeler hazırlanmalıdır. Ek olarak, Komisyonumuza yetersiz olduğu belirtilen mevcut ANY bütçesinin arttırılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmeli; evlat edinilebilecek çocukların kurumlarda kalma sürelerini azaltmak için, evlat edindirme işlemlerindeki hukuki sürecin hızlanmasını sağlayacak çözümler üretilmelidir.

SHÇEK kuruluşları, çocukların barındığı ancak katı güvenlik tedbirlerinin uygulanmadığı, kuruluşun rahatlıkla terkedilebildiği yerlerdir. Bazı çocuklar, kuruluşlarından izinsiz ayrılmakta ve kayıp olmasalar dahi Emniyet Müdürlüğü'nce kayıp çocuk olarak işlem görmektedirler. Emniyet Müdürlüğü ile Jandarma Komutanlığı'nda tutulan kayıtlarda, evden kaçan ya da kaybolan çocuklar ile kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocukların veri girişlerinin ayrı tutulması sağlanmalıdır.

Bu bağlamda öncelikle “kayıp çocuk” ile “kuruluştan izinsiz ayrılan çocuk” tanımlarının mevzuatta açık olarak tanımlanarak birbirinden ayrılması gerekmektedir. Söz konusu tanımların ayrı olmaması, gerçekte kayıp olmayan çocukların kayıp çocuk olarak muamele görmesine neden olmaktadır. Çoğu kez kuruluşa uyum sağlamayan çocuk aile yanına, arkadaşına ya da bir tanıdığına gitmekte ve kuruluşa dönmemektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Özellikle bazı durumlarda aile ve çocuk birbirinden ayrılmamakta ısrar ettiği için aile bilinçli bir şekilde çocuktan haberi olmadığını söyleyerek çocuğun kayıp çocuk olarak görülmesine neden olmaktadır.

Bu tip örneklerde çocuk hakkında koruma kararı veren mahkeme kararlarına ve bu karara dayanak oluşturan sosyal inceleme raporlarına eğilmek gerekmektedir. Zira mahkemelerin yeterli araştırma yapılmadan, aile yanında desteklenebilecek bir çocuğu kuruluş bakımına göndermesi yukarıda anlatılan olaylara neden olmaktadır. Dolayısıyla mahkemelerin karar vermesini sağlayan sosyal inceleme raporlarının sosyal hizmet uzmanlarınca sağlıklı bir şekilde hazırlanmasının da önemi ortaya çıkmaktadır.

Mardin ilindeki SHÇEK'e bağlı Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde suça sürüklenen ya da suç mağduru çocukların korunmaya muhtaç diğer çocuklarla aynı ortamda barındığı görülmüştür. Bu uygulamanın en yakın zamanda sonlandırılması uygun olacaktır. Benzer olarak, haklarında tedbir kararı verilen çocukların da kendi içlerinde ayrılımları gerekmektedir. Zira her ne kadar ikisi de suçun mağduru olsa da suça sürüklenmiş çocuk eylemin aktif, suç mağduru çocuk ise pasif ögesidir. Bu bağlamda, bu çocukların rehabilitasyonları ve sonrasında barınma, korunma ve eğitimleri de ayrı olmalıdır.

SHÇEK kuruluşlarından kurum korumasına alınan çocuklara ve büyüklere ciddi olarak psikolojik destek ve rehabilitasyon hizmeti vermesi beklenmektedir. Mevcut insan kaynaklarındaki sayı yetersizliği ile bu fazla mümkün değildir. Genel olarak SHÇEK teşkilatının bütçe kaynaklı sıkıntılarının fazla olmadığı gözlemlenmektedir. Ancak varolan yapılanma içinde SHÇEK'in koruma, bakım ve sosyal rehabilitasyon açısından başta personel olmak üzere birtakım yetersizlikleri bulunmaktadır. Bu noktada, Sağlık Bakanlığı ile ortak bir çalışma yapılması, haklarında tedbir kararı verilen çocuklara verilecek hizmeti, amacına ulaştırma açısından faydalı olacaktır. Çocukların kuruluşlara gelmeden önce yaşadıkları sorunları aşabilmelerine yardımcı olabilecek mesleki çalışmaların yapılması sağlanmalıdır. Bu amaçla öncelikle yurt ve yuvalardaki psikolog sayısı arttırılmalı ve buralarda psikiyatr istihdam edilmelidir.

Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının bu alana olan farkındalığı artırılmalı, doğrudan yönetim sorumluluğu dışında kalan alanlarda kendileriyle işbirliği yoluna gidilmelidir. Ayrıca, her alanda olduğu gibi bu alanda da sivil toplumun kurumla ilişkisinin hukuki bir

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

düzleme oturtulması gerekmekte, bu amaçla düzenlenecek mevzuatın, yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Kurumlarda kalan çocukların kolaylıkla ulaşabilecekleri, özel ilgi konusu oluşturan geniş bir dinlendirici ve eğlendirici donanım ve hizmet yelpazesi yaratılarak çocuklarımızın kurumda bulundukları zaman aralığı faydalı olarak değerlendirilmeli ve buradaki çocuklarımızın, geleceğimizin teminatı olan her çocuğumuz gibi topluma kazandırılması sağlanmalıdır.

SHÇEK kuruluşlarında çalışan sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve sosyal çalışmacı sayısı ile üniversitelerdeki sosyal hizmet yüksek okullarının sayılarının veya mevcut bölüm kontenjanlarının ihtiyaç doğrultusunda artırılması sağlanmalıdır. Aynı zamanda söz konusu kadrolar için personel alımı esnasında, bu kişilerin genel sağlık raporlarında psikolojik tetkik ve test sonuçlarının bulunması da talep edilmelidir.

Kuruluşlarda çalışan personel için çalışma şartları gözden geçirilerek çalışılan bölüm veya birimin zorluğuna göre kendilerine özel hizmet tazminatı ödenmesi, personelin hizmet içi eğitimlerinin yıl içinde farklı periyotlarla sağlanması, hizmet alımı yoluyla istihdam edilen personelin verdiği hizmetin uygunluğuna denk gelen sertifika eğitiminden geçirilmesi ve sertifikası olmayan personelin çalıştırılmaması da söz konusu kuruluşlarda verilen hizmetin kalitesini artırmada yardımcı olacaktır.

Risk haritasının çıkarılarak sosyal hizmet envanterinin hazırlanması ve buna yönelik olarak her yıl ikiden az olmamak üzere mülki idare amirlerinin başkanlığında, belediye başkanları, SHÇEK il müdürü, il emniyet müdürü, il milli eğitim müdürü ile mahalle ve köy muhtarlarının katılımıyla koordinasyon toplantılarının yapılması ve bu toplantı sonucunda, sosyal hizmete ihtiyaç duyan ya da duyması olası ailelerin ve aile fertlerinin tespitinin yapılarak önleyici hizmetlere ağırlık verilmesi sağlanmalıdır.

Bir başka dikkate değer husus, Mardin’de inceleme esnasında görüşülen çocuklardan yalnızca birinin böyle bir kurumda çalışarak insanlara yardımda bulunmanın güzel olacağına değinmesi, genel olarak çocuklarda böyle bir ihtimale karşı isteksizliğin görülmesidir. Bu durum, üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur. “Çocukların bulundukları kurumlara ilişkin algısı nasıldır, buralar terk edilmişliğin bir yansımasını barındırmakta ve bu sebeple kötü anılar bırakan yerler midir, yoksa fedakâr ve örnek alınacak (rol modellerin) bulunduğu yerler midir?” soruları üzerinde düşünülüp,

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

tartışılması gerekir. Büyük bir ihtimalle çocukların bulunduğu kuruma ilişkin gerçek algısı belirtilen iki uç ihtimalin arasında bir yerde konumlanacaktır. Bununla birlikte fiziki şartların iyileştirilmesi konusunda büyük mesafelerin alındığı gibi, söz konusu kurumlarda çalışanların/eğitmenlerin davranışlarıyla çocuklara iyi birer rol model olma ve onlara iyi rehberlik yapılması konusunda da mesafe alınmalıdır. EK1'deki tabloda görülebileceği gibi kurumdaki çocukların genel olarak derslerinde başarısız olduğu hesaba katıldığında, kurum içi rehberliğin büyük önem arz ettiği anlaşılabacaktır. Çocukların bir hedefe yönlendirilmesi, onlara bir amaç edindirilmesi meselesi de yine rehberlik konusuyla ilişkilidir.

Son olarak, korunmaya muhtaç çocukları bünyesinde barındırarak ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan ve dolayısıyla oldukça dikkat gerektiren bir görevi olan SHÇEK'e bağlı kuruluşların mülki idare amirleri başta olmak üzere diğer hiyerarşik amirlerince de ziyaret ve denetimlerinin sıklaştırılması gerekmektedir. İl bazında yapılan bu denetimlerin raporlarının Komisyonumuza ve ilgili Bakanlık Merkez birimine yıllık olarak gönderilmesi de denetimlerin verimliliğini artıracaktır. Ayrıca, Kurumlardaki çocuklar, sadece belli özel günlerde büyük gruplar halinde basına görüntü verilen ziyaretlere değil, onların anlaşılmasına ve desteklenmesine yönelik yılın her döneminde gerçekleştirilen ziyaretlere konu edilmelidir.

2. Yatılı İlköğretim Bölge Okulları Hakkında

Yatılı İlköğretim Bölge Okulları nüfusu az ve dağınık, okulu bulunmayan veya ilköğretim hizmetlerinin götürülemediği yerleşim yerlerindeki zorunlu öğrenim çağında bulunan (6-14 yaş) öğrencilerin parasız ve yatılı, çevresindeki öğrencilerin ise gündüzlü olarak eğitim-öğretim gördükleri ilköğretim okullarıdır. Yatılı ve pansiyonlu ilköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin barınma, beslenme, tedavi ve ilaç giderlerinin tamamı devlet tarafından karşılanır. Ayrıca, bu öğrencilere mevzuatta öngörülen miktar kadar da harçlık verilmektedir.

Okulu bulunmayan köy ve köy altı yerleşim birimlerinde bulunan çocuklar ile maddi imkânlardan yoksun ailelerin çocuklarının ilköğretim hizmetlerine kavuşturulmasını sağlamak amacıyla açılan yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okullarında

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

okuyan çocuklarımızın yiyecekleri, giyecekleri, ders kitapları, defterleri, harçlıkları, ders araç ve gereçleri ile her türlü giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır.

Yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim gören öğrencilerin, devletimizin denetimi ve gözetimi altında eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanmaları ve bulundukları yörenin gelişimine katkıda bulunmaları hedeflenmektedir.

YİBO'ların kuruluşu, kurulduğu dönemdeki şartlar itibariyle birçok fayda ve hizmet sağlamıştır. Ancak günümüzde YİBO'ların gerek kendilerini yenileyememesi gerekse personel eksikliği ile maddi kaynak ve fiziksel sıkıntıları nedeniyle, çocukların eğitim ve gelişmelerine, hedeflenen ve arzu edilen katkıyı sağladığı hususunda şüpheler oluşmaktadır. YİBO'ların kendilerinden beklenen verimi sağlayabilmelerine yönelik olarak, orta ve uzun vadede yeniden yapılanması/yapılandırılması için gerekli çalışmalar Milli Eğitim Bakanlığınca yapılmalıdır.

YİBO'ların, kısa vadede gerek yetişmiş insan kaynağı gerekse bütçe kaynakları bakımından eksiklikleri giderilmelidir. Okullarda, sıklıkla aday öğretmenler görevlendirilmektedir. YİBO'lara öğretmen atamaları herhangi bir seçime tabi tutulmamaktadır. Oysa bu kuruluşlarda görev yapan idareci, öğretmen ve personelin çocuklarla iletişimi artırma noktasında daha özel bir eğitime ihtiyacı olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, bu okullara öğretmen atamaları seçimle yapılmalı ve YİBO öğretmenliği cazip hale getirilmelidir. Özellikle, atanacak idarecilerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik ile idarecilik alanlarında eğitim görmüş olanlar arasından seçilmesi, öğretmenlerin ise çocuk psikolojisi alanında yeterli eğitimlerden geçirilmesi sağlanmalıdır.

Mardin ilindeki YİBO'larda göze çarpan en büyük sorun mevcut kapasitelerinin altında hizmet veriyor olmalarıdır. Okul yatakhanelerinde pek çok atıl olarak bulunan mekân vardır. Ülkemizde pek çok ilköğretim okulunda 60–70 kişilik sınıflar olabilmekteyken incelenen YİBO'da bir sınıftaki öğrenci sayısı 25–30 kişidir. Yukarıda belirtildiği gibi atıl mekânların varlığı, öğrenci sayısının azlığını YİBO'larda pozitif ayrımcılık uygulanıyor şeklinde değerlendirmeye imkân vermemektedir. Özellikle artık kendine yüklenen misyonu yerine getiremeyen şehir merkezlerindeki YİBO binalarının başka amaçlarla kullanılabileceği düşünülmelidir. Mardin şehir merkezinde bulunan bir YİBO'nun kız meslek lisesine dönüştürülmüş olması bu nedenle olumlu karşılanmıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

İncelemede bulunulan Dark Sürücü Çağdaş Yaşam YİBO'da öğrenciler pek çok konudaki şikâyetlerini ve isteklerini Heyetimize iletmiştir. İstekler içerisinde temel yaşam gereksinimlerinden olan sıcak bir yerde barınma ve yeterli miktarda yiyeceğin sunulması talebi dahi yer almıştır. Fark edileceği üzere çocuklar yemekleri beğenmediklerinden değil, yemeklerin karınlarını doyurmadığından bahsetmişlerdir. Günümüz Türkiye'sinde bir eğitim kurumunda hala bu şikâyetlere muhatap kalmak üzücüdür. Bir kısım şikâyetlerin haklılığı inceleme esnasında tespit edilebilmiştir. Mesela çocukların kaldıkları yerin soğuk olduğu ve bulaşık makinesi arızalı olduğundan tabakların yeterince temiz olmadığı görülmüştür. Bulaşık makinesinin tamir edilmesi hususu söz konusu YİBO'da incelemede bulunan İl Milli Eğitim Müdürlüğü İlköğretim Müfettişleri Başkanlığınca hazırlanan geçmiş dönem raporlarında da belirtilen bir sorun olmasına karşın, çözüm konusunda neticeye ulaşılmamış olduğu üzülerek görülmüştür.

Yine, öğrenciler için karşılanan günlük üç öğün yemek iase bedelinin (4 lira 20 kuruş) oldukça düşük olduğu açıktır. Ziyaretimiz esnasında öğrencilerin karınlarının doymadığını belirtmesi de buna işaret etmektedir. Dolayısıyla, gelişme çağındaki bir çocuğun ihtiyacı olan gıdaların gerekli kalori hesabı yapılarak yeterli düzeyde sunulmasının, bunun için de söz konusu bedelin arttırılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

YİBO'lar mevcut yapısı ve kapasiteleri bakımından, milli eğitim içinde hizmet veren kuruluşlardan en fazla ilgi ve denetime gereksinim duyan eğitim kurumlarıdır. Bu nedenle bu okulların denetimine daha fazla ağırlık verilmeli, ilköğretim müfettişlerinin gerçekleştirdiği mevcut denetim mekanizmasıyla yetinilmemeli ve başta ilin en üst yöneticisi durumunda olan il valisi ve diğer tüm kamu kurum ve kuruluşlarının yöneticileri buradaki çocukların hamileri olmalıdır. Bu bağlamda 2009-2010 eğitim öğretim yılında Mardin İl Milli Eğitim Müdürlüğünce oluşturulan YİBO Rehberlik ve Denetleme Komisyonu'nun tüm yatılı okulları ziyaret etmiş olduğu ve ileriki dönemlerde de bu ziyaretlerin devam edeceği bilgisi olumlu bir gelişme olarak not edilmiştir.

Bu rapor sadece incelemede bulunulan Mardin iline ait değerlendirme ve görüşlerden oluşmaktadır. Alt Komisyonumuz, inceleme konusu ile ilgili olarak, çalışmalarını tamamladıktan sonra genel bir inceleme raporu düzenleyecektir.

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU**

Mustafa ATAŞ

İstanbul Milletvekili
Alt Komisyon Başkanı

A. Gökhan SARIÇAM

Kırklareli Milletvekili

Mithat EKİCİ

Denizli Milletvekili

Ali Rıza ERTEMÜR

Denizli Milletvekili

Şenol BAL

İzmir Milletvekili

A. Jale AĞIRBAŞ

İstanbul Milletvekili

EK 1. Musa Cihaner Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu Müdürlüğündeki Çocuklara İlişkin Bilgiler

Çocuk Mevcudu

	Çocuk Yuvası	Kız Yurdu	Toplam
Kayıtlı Sayısı	73	44	117
Fiilen Kalan	56	35	91

Eğitim Durumları

	Ana Sınıfı	İlköğretim	Orta Öğretim	Yüksek Öğretim
Kız	8	22	20	10
Erkek	5	26	0	0

Çocukların Başarı Durumları

	Başarı Durumu
Çocuk Yuvası	3,39
Kız Yurdu	3,66

Çocukların Aldıkları Takdir/Teşekkür Belgesi Sayıları

	Takdir Belgesi Alan	Teşekkür Belgesi Alan
Çocuk Yuvası	2	7
Kız Yurdu	7	3

Ek 2. Mardin Yatılı İlköğretim Bölge Okulları Mevcut Öğrenci Sayısı ve Kapasite Durumu

2010-2011 ÖĞRETİM YILI			ÖĞRENCİ SAYISI			KAPASİTE DURUMU		
Sıra No	İLÇE	KURUM ADI	ERKEK	KIZ	TOPLAM	ERKEK	KIZ	TOPLAM
1	DARGEÇİT	Gazi YİBO	155	150	305	260	260	520
2	DERİK	Gazi YİBO	478	458	916	328	192	520
3	KIZILTEPE	80. Yıl Kızıltepe Gazi YİBO	310	109	419	420	100	520
4	MAZIDAĞI	Dark-Sürücü Çağdaş Yaşam YİBO	327	304	631	500	500	1000
5	MİDYAT	Gazi YİBO	242	186	428	360	160	520
6	NUSAYBİN	Nusaybin Gazi YİBO	246	205	451	570	300	870
7	ÖMERLİ	Ömerli Gazi YİBO	250	224	474	260	260	520
8	SAVUR	Nuri Cıngıllıoğlu YİBO	256	136	392	200	0	200
9	YEŞİLLİ	Yeşilli YİBO	244	276	520	320	160	480
İL TOPLAMI			2508	2028	4536	3218	1932	5150

EK 3. Çocukların Karıştıkları Olaylar Dağılımı (İl ve İlçeler)

Olayın Adı	2009 Yılı (İlk 10 Ayı)	2010 Yılı (İlk 10 Ayı)
Kasten Öldürme	2	1
Kasten Yaralama	98	153
Gasp	5	3
Darp	24	3
Kap-Kaç	-	-
Hırsızlık	82	75
Diğer Suçlar	349	443
Toplam	560	678

Olaylara Karışan Şüpheli Çocuk Sayısı (İl ve İlçeler)

Olayın Adı	2009 Yılı (İlk 10 Ayı)	2010 Yılı (İlk 10 Ayı)
Kasten Öldürme	3	2
Kasten Yaralama	136	214
Gasp	11	1
Darp	38	2
Kap-Kaç	-	-
Hırsızlık	154	135
Diğer Suçlar	192	166
Toplam	534	520